

Bouwsteen ten behoeve van het Strategisch Plan Natura 2000

Soort HS1355

Otter (*Lutra lutra*)

*Oktober 2022, Ellen van Norren*¹

Samenvatting

De otter is in 2002 in Nederland geherintroduceerd, nadat de soort in 1988 uitstierf. Om de herintroductie te laten slagen zijn maatregelen genomen voor het verbeteren van het leefgebied, de waterkwaliteit en het verbinden van leefgebieden binnen het Natuurnetwerk Nederland. Sinds de winter van 2020/2021 kan gesproken worden van het bereiken van de minimale levensvatbare populatie in Nederland, al is de sterfte door wegverkeer nog zeer hoog met jaarlijks 25% van de populatie en is de benodigde landelijke verspreiding nog niet bereikt.

Vanuit het laagveenmoeras Wieden-Weerribben en Rottige Meenthe trekt de otter naar aangrenzende gebieden. Zo zijn (west) Overijssel, Fryslân, Drenthe en Flevoland aardig gevuld geraakt met otters. Maar ook verder weg vestigen zich op kleine schaal otters, zoals in het Hollands Plassengebied. De ontwikkeling in het rivierengebied bleef tot nu toe achter, maar ook daar neemt sinds 2021 de verspreiding van de otter toe in het binnendijkse gebied van de IJssel. Het buitendijkse deel van het rivierengebied wordt nog niet permanent bewoond door de otter. Verder weg richting Brabant, Limburg en Zeeland duiken ook otters op, maar het is afwachten of hier al sprake is van vestiging. Net over de grens in België, in het Schelde-bekken, zijn enkele otters gevestigd met een genetische herkomst uit Nederland.

De belangrijkste opgaven voor de otter zijn het verlagen van de verkeerssterfte, het vergroten van de verspreiding binnen Nederland, het vormen van een verbinding met de Pools-Duitse metapopulatie otters voor een duurzame genetische variatie, en het aanwijzen van Natura 2000-gebieden. Aandachtspunten bij het vergroten van de verspreiding zijn veilige faunapassages bij wegen, veilige fuiken, voldoende dekking en rust.

De afstand tot de Duits-Poolse populatie is nog zo'n 150 km ter hoogte van Drenthe/Overijssel, hoewel daartussen ook waarnemingen worden gedaan van otters. Ten zuiden van Nederland is de afstand tot de Franse populatie groter, deze begint vanaf midden Frankrijk.

I. Advies uit de bouwsteen

Landelijk doel

Vigerende landelijke doel (uit doelendocument, ministerie van LNV 2006) Niet opgenomen in doelendocument 2006
Voorgesteld nieuw landelijk doel voor 2030 Realisatie gunstige staat van instandhouding
Voorgesteld landelijk tussendoel voor 2050 Behoud gunstige staat van instandhouding
Voorstel Gunstige Staat van Instandhouding Vooralsnog gelden de volgende streefwaarden, waarbij op het moment dat deze bereikt zijn zal moeten worden geëvalueerd of het voldoende is om de soort duurzaam te behouden.

¹ Ten opzichte van de versie 6 (oktober 2022) zijn de FRV-waarden in januari 2025 aangepast aan de laatste versie van het FRV-soorten rapport (Kuiters et al. Geactualiseerde gunstige referentiewaarden voor populatieomvang en verspreiding van soorten van Bijlage II van de Habitatrichtlijn, WOT-rapport versie juni 2024). De aanpassingen zijn rood aangegeven.

Verspreidingsgebied: **176** 10x10 km hokken

Populatieomvang: 400 adulte otters (minimale levensvatbare populatie), en voldoende genetische variatie voor een nationale levensvatbare metapopulatie

Leefgebied:

Sterfte door wegverkeer maximaal 15% van de populatie per jaar

Regionale opgave

Het bereiken van de minimaal vereiste verspreiding van de otter in NL voor de GSvl is afhankelijk van maatregelen in het westen en zuiden van Nederland. Belangrijke toekomstige leefgebieden liggen in Laag-Holland, de kust van het IJsselmeer, het Hollands plassenengebied, Biesbosch, Zeeuwse Delta, Brabantse en Limburgse beken en het buitendijkse- en binnendijkse rivierengebied. De verbinding naar de Pools-Duitse populatie betekent een opgave voor de oostkant van Groningen, Drenthe, Overijssel en Gelderland.

Het bereiken van de bovengenoemde potentiële leefgebieden door de otter wordt vooral belemmerd (of sterk vertraagd) door de hoge sterfte veroorzaakt door wegverkeer. Daarom is de belangrijkste opgave het realiseren van veilige faunapassages. Verder is het voltooiën van natte verbindingzones (Natuurnetwerk Nederland) de andere opgave, zodat leefgebieden worden verbonden. Daarbij is voor otter voldoende dekking essentieel in de vorm van rietoevers en per territorium enkele eilandjes of bosschages met doornstruiken waar geen honden kunnen komen. De rietoevers kunnen worden gerealiseerd door jaarlijks een oever in de winter niet te maaien (gefaseerd maaibeheer). Fuiken voor het vangen van vis en exoten (muskusratten, beverratten en kreeften) moeten worden beschermd met een stalen rastertje (stopgrid) met een doorsnee van 9 cm zodat er niet onbedoeld otters kunnen worden gevangen. Verder is een goede waterkwaliteit zonder persistente verontreinigingen en zware metalen een voorwaarde.

Voor het rivierengebied is het niet bekend waarom de kolonisatie van de otter er vrij traag verloopt, hoewel recent wel het binnendijks gebied langs de IJssel wordt bewoond. Het is niet bekend waarom otters het buitendijks gebied van het rivierengebied nog nauwelijks gevonden hebben, ondanks de gerealiseerde nevengeulen en natuurontwikkeling in het rivierengebied wat voor geschikt habitat zou moeten zorgen. Mogelijk is de water(bodem)kwaliteit van de rivieren onvoldoende waarbij persistente verontreinigingen via de voedselketen (vis, krab, kreeft) accumuleren tot voor otters gevaarlijke waarden. Om meer inzicht te krijgen is dit mogelijke knelpunt, is extra onderzoek nodig. De opgave voor waterveiligheid gaat overigens vaak niet goed samen met geschikt leefgebied voor otters; waar otters begroeiing met voldoende dekking prefereren, is die dekking vanuit waterveiligheid vaak ongewenst.

De IJsselmeerkust speelt een belangrijke rol in de kolonisatie van Noord-Holland. Enerzijds zijn natuurvriendelijke oevers, vooroevers en een verbeterde vismigratie belangrijke maatregelen. Anderzijds is het belangrijk dat visfuiken op minimaal 200 meter afstand van de oever in het water staan, en dat alle fuiken worden beschermd tegen bijvangst door otters. De (zoute) Waddenkust kan ook leefgebied vormen als hier dekking op de oevers en poeltjes met zoet water beschikbaar komen.

Maatregelen voor otter laten zich uitstekend combineren met maatregelen als waterbergingsgebieden, beekherstel, aanleg van vooroevers en een vismigratierivier en maatregelen voor paling, ringslang en das.

Tabel 1. Populatie-aandeel van Otter (HS1355) in de belangrijkste provincies.

Regio	Aandeel	Opgave
Fryslân (laagveen en merengebied van Fryslân)	25-50%	± (verminderen verkeersslachtoffers)
Overijssel (laagveen NW Overijssel)	25-50%	± (verminderen verkeersslachtoffers)
Overijssel (rivierengebied)	<5%	± (onderzoek naar geschiktheid leefgebied, faunapassages, natte verbindingen)
Gelderland (rivierengebied)	<5%	± (onderzoek naar geschiktheid leefgebied, faunapassages, natte verbindingen)

Noord-Brabant (rivierengebied)	<5%	± (onderzoek naar geschiktheid leefgebied, faunapassages, natte verbindingen)
Utrecht (rivierengebied)	<5%	± (onderzoek naar geschiktheid leefgebied, faunapassages, natte verbindingen)
Noord-Holland (laagveenplassen)	<5%	± (faunapassages , natte verbindingen)
Utrecht (laagveenplassen)	<5%	± (faunapassages , natte verbindingen)
Zuid-Holland (laagveenplassen, Biesbosch)	<5%	± (faunapassages , natte verbindingen)
Noord-Brabant (Biesbosch)	<5%	± (faunapassages , natte verbindingen)
Zeeland, Noord-Brabant, Limburg (overig)	<1%	geen opgave
Drenthe (beekdalen Hogere zandgronden)	<5%	± (faunapassages , natte verbindingen)
Groningen, Overijssel, Gelderland (beekdalen Hogere zandgronden)	<5%	± (faunapassages , natte verbindingen)
Flevoland	<5%	± (faunapassages , natte verbindingen)
Rijkswateren (kust IJsselmeer, randmeren en Waddengebied)	<5%	± (faunapassages , natte verbindingen)

Prioriteit

Laag

II. Inhoudelijke onderbouwing van de bouwsteen**1. Staat van Instandhouding (Svl)****Staat van Instandhouding**

De Svl van de Otter is als volgt gerapporteerd in 2019 (Adams et al. 2020):

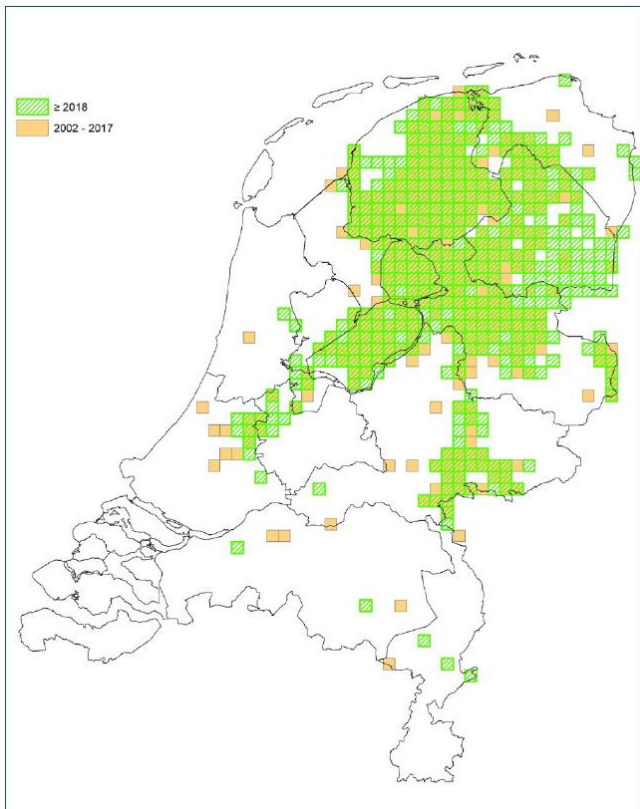
Verspreiding	matig ongunstig
Populatie	matig ongunstig
Leefgebied	matig ongunstig
Toekomstperspectief	gunstig
Staat van Instandhouding	matig ongunstig

Inmiddels is de populatie verbeterd naar 'gunstig' (Kuiters et al. 2020).

Verspreiding*Uit Kuiters et al. 2022²:*

In 2002 is een herintroductieprogramma gestart waarbij ca. 30 otters afkomstig uit Oost-Europa (wildvang en fokprogramma's) zijn losgelaten in laagveenmoerassen van Noordwest Overijssel en Zuidoost Friesland (Weerribben, De Wieden, Rottige Meenthe, Lindevallei, Olde Maten) met daarna nog bijplaatsingen in onder meer de Alde Feanen, Rijnstrangen en Ooijpolder (Kuiters et al. 2019a). De herintroductie sloeg aan en binnen een jaar was al sprake van voortplanting. De aantallen namen snel toe evenals de omvang van het verspreidingsgebied (Fig. 32). In de winter van 2019/2020 werden de aantallen (vastgesteld aan de hand van DNA van uitwerpselen en doodvondsten) geschat op 360-400 individuen, verspreid over Friesland, Groningen, Drenthe, Overijssel, Flevoland, Gelderland, Utrecht en Zuid-Holland (125-150 10x10 km-hokken) (Kuiters et al. 2019b). Gelijktijdig met de groei van de populatie nam ook het jaarlijkse aantal verkeersslachtoffers sterk toe (ca. 120 in 2019). Dit vormt een belemmering (in ieder geval een sterke vertraging) voor de herkolonisatie van (delen van) het historisch verspreidingsgebied, met name Noord-Holland, Zuid-Holland, N-Brabant, Zeeland en Limburg (Kuiters et al. 2019a,b). Toch zal het een kwestie van tijd zijn totdat ook deze gebieden geherkoloniseerd zijn, zo is de verwachting.

² De teksten hier zijn gebaseerd op een conceptversie van dit rapport; de definitieve teksten kunnen daarom afwijken van de hier beschreven teksten.

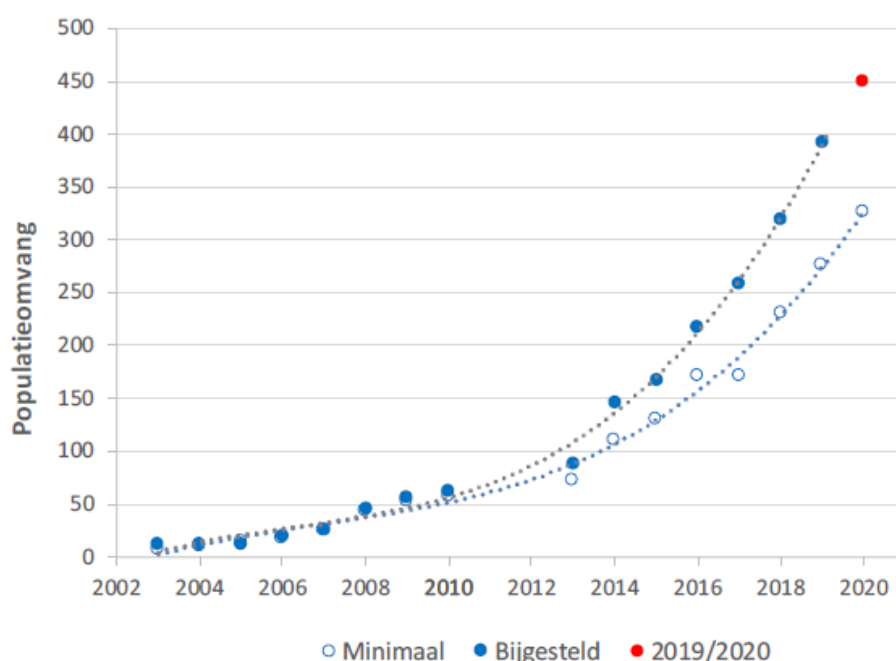
Figuur 1. Verspreiding van de otter in Nederland in de periode 2002-medio 2021 op 5*5 km-hok niveau (Dijkstra, 2021).

Trends

Uit Kuiters et al. 2022¹:

Omstreeks 1900 kwam de Europese otter (*Lutra lutra*) wijdverbreid voor in Nederland (Van Wijngaarden & Van de Poppel 1970; Fig. 32) en kon de soort in alle waterrijke gebieden worden aangetroffen. Begin 20e eeuw begon de achteruitgang. De soort werd gerekend tot ‘schadelijk wild’ en werd actief bestreden. Er werd zelfs een premie betaald voor iedere gevangen otter. Omstreeks 1942 werd de jacht in de meeste gebieden gesloten. De otter was toen al zeldzaam geworden. Daarna herstelde de populatie zich enigszins, maar bereikte niet meer de aantallen van omstreeks 1900. Vanaf de jaren’60 van de vorige eeuw ging het geleidelijk weer bergafwaarts. Meerdere oorzaken lagen daaraan ten grondslag. De intensiteit van het verkeer nam toe en de waterkwaliteit nam sterk af door het lozen van milieuvreemde stoffen (voornamelijk bestrijdingsmiddelen, PCB’s en PAK’s) op het oppervlaktewater. Verder wordt aangenomen dat ook het aantal verdrinkingslachtoffers in visuiken aanzienlijk was. In de jaren ’80 van de vorige eeuw resteerde nog slechts een fractie van het oorspronkelijke verspreidingsgebied en was de otter teruggedrongen tot slechts enkele gebieden in Friesland, Groningen, Drenthe, Noord-Holland en Zuid-Holland. Na 1988 (laatste verkeerslachtoffer op de A7 tussen Joure en Sneek) waren er geen geverifieerde meldingen meer van otters en werd de soort als uitgestorven in Nederland beschouwd.

Dankzij de genetische monitoring, zoals afgelopen jaren uitgevoerd door Wageningen Environmental Research in opdracht van het ministerie van LNV, zijn er vrij precieze schattingen bekend van de populatieomvang. De meest recente schatting is die van de winter 2019/2020. Op 1 maart 2020 waren er in ons land minimaal 450 otters (figuur 2) ouder dan één jaar aanwezig. Daarvan zijn er 327 met zekerheid aangetoond op basis van DNA-onderzoek. Dit aantal is opgehoogd met een percentage op basis van een inschatting van de fractie dieren die jaarlijks wordt ‘gemist’ in de genetische monitoring (Kuiters et al., 2020).

Figuur 2. Trend in de ontwikkeling van de populatieomvang van de otter op basis van DNA-profielen van spraints en dood gevonden otters. Open rondjes: de eerder vastgestelde minimale populatieomvang; gesloten rondjes: de bijgestelde schatting van de populatieomvang op basis van doodvondsten en spraintanalyses in de jaren daarna. De rode stip geeft de schatting weer voor de populatie van 2019/2020.

Referentiewaarden

Op basis van Kuiters et al. (2024), Kuiters et al. (2011)

Doel van de herintroductie was het vestigen van een duurzame otterpopulatie in Nederland. Vooral nog is er slechts mondjesmaat sprake van uitwisseling met Duitsland. Vanuit demografisch en genetisch oogpunt is gesteld dat een MVP gelijk is aan 400 volwassen individuen op basis van PVA (Kuiters et al. 2011, Ottburg & van Swaay 2014). Daarbij is uitgegaan van één populatie voor heel Nederland. Otters zijn buitengewoon mobiel en kunnen in één nacht een afstand overbruggen van tenminste 20 km. Daarom is de veronderstelling dat er in principe genetische uitwisseling kan plaatsvinden tussen alle deelgebieden.

Er vanuit gaande dat ca. 12% van de 10x10 km hokken in het huidige leefgebied daadwerkelijk is bezet (Art.17 rapportage), kan het minimum aantal volwassen individuen van 400 dat nodig wordt geacht worden vertaald naar 2265 km-hokken leefgebied.

FRR:

- 176 10x10 km-hokken

FRP:

- 400 volwassen exemplaren

Leefgebied:

- Verkeerssterfte van 15%

In de HR-rapportage wordt leefgebied als gunstig beschouwd als de populatie gunstig is en er geen negatieve trends in oppervlakte/kwaliteit plaats hebben gehad. De huidige verkeerssterfte van 25% van de populatie per jaar beperkt (of vertraagt) naar verwachting de verbreiding van de otter in Nederland. Ondanks de hoge verkeerssterfte breidt de populatie jaarlijks uit.

Tabel 2. Informatie over de actuele toestand en gunstige referentiewaarde van aspecten die betrokken zijn bij de beoordeling van de Staat van Instandhouding (Svl) voor de Otter (HS1355). Waarden ontleend aan de laatste

EU-rapportage (Adams et al. 2019), referentiewaarden ontleend aan Kuiters et al. (2022, in prep.), tenzij anders vermeld.

Aspecten kerngetallen Svl	Periode	Waarde
Verspreidingsgebied	2012-2017	139 10x10 km-hokken
Beoordeling trend in verspreidingsgebied	2006-2017	toename
Gunstige referentiewaarde verspreidingsgebied (FRR)	n.v.t.	176 10x10 km-hokken
Populatie	2012-2017	230-270 exemplaren (1684 km-hokken)
Beoordeling trend in populatie	2006-2017	toename
Gunstige referentiewaarde populatie (FRP)	n.v.t.	400 exemplaren (2265 km-hokken)
Leefgebied	2012-2017	matig ongunstig
Trend leefgebied	2006-2017	stabiel
Overall trend	2006-2017	toename

Indicatoren op gebiedsniveau

Oeverzones van beken, rivieren, meren, plassen (gebaseerd op Walter, 1989)

- Voldoende dekking en rust, voldoende voedselaanbod en een habitat van voldoende omvang.
- Langs rivieren en beken beslaat de omvang van het leefgebied een oeverlengte van 10-15 km, en aan oevers van meren en plassen 4 tot 6 km voor mannetjes. Voor vrouwtjes beslaat dit de helft.
- Meerdere beschutte slaapplekken per territorium. Waaronder holen, moeilijk toegankelijke bosjes, eilandjes en drogere plaatsen in moerassen. Onbereikbaar voor honden.
- Dekking in de vorm van oeverbegroeiing om parallel aan de waterkant te kunnen lopen om het territorium te verdedigen of een nieuw territorium te vinden. Optimale begroeiing bestaat uit riet, struiken of bomen met een dichte ondergroei die tot aan de waterkant reikt. Takken die laag overhangend tot in het water reiken houden door hun beweging het water in de winter langer open, waardoor de otter makkelijker kan foerageren
- Voldoende voedsel in de vorm van vis (80% van het dieet), aangevuld met kreeft, schaaldieren, amfibieën, weekdieren, reptielen, kleine vogels en kleinere zoogdieren. Vispopulaties zijn het meest optimaal in watergangen met een diepte van 2 tot 4 meter.
- Verbindingen binnen territoria en tussen territoria die een knelpunt vormen voor otter voorzien van faunapassages en geleidend raster.
- Harde oevers met een maximale hoogte van 30 cm. Hogere oevers hebben aan beide zijden van het water iedere ca. 500 m een fauna-uittreed-plaats nodig. Otters kunnen een harde oever van 50 cm hoogte op springen, maar dit wordt 30cm met jongen of met een grote prooi.

Oeverzones van kusten (gebaseerd op Walter, 1989)

- Aanvullend aan bovenstaande indicatoren: kusten langs zoute wateren vormen geschikt biotoop, mits er voldoende zoet water aanwezig is om te drinken en de pels te reinigen.

2. Landelijke opgave bij een gunstige Staat van Instandhouding (GSvl)

De otter verkeert ondanks de positieve trend nog niet in een gunstige staat van instandhouding. Het criterium populatie is wel gunstig, maar het criterium verspreiding niet. De verbreiding van de otter wordt vooral belemmerd door de hoge verkeerssterfte. De landelijke opgave om het leefgebied en toekomstperspectief in een gunstige toestand te krijgen is groot. Dit omvat het afronden van het Natuurnetwerk Nederland, waarbij wegen die een knelpunt vormen voor otters veilig passeerbaar worden gemaakt d.m.v. faunavoorzieningen en ervoor te zorgen dat op oevers voldoende dekking aanwezig is.

III. Haalbaarheid

1. Knelpunten en maatregelen

Knelpunten

Deze zijn weergegeven in onderstaande Tabel 3.

Tabel 3. Drukfactoren die een gunstige Svl van de Otter in de weg staan. De sterkte van het negatieve effect (impact) is uitgedrukt in hoog (H), matig (M) en laag (L). Tevens is beoordeeld in hoeverre het knelpunt (op termijn) oplosbaar is. Achter de drukfactor staat de code uit de Europese lijst van drukfactoren genoemd en de code uit de standaardlijst van Schmidt (2020).

Drukfactor	Impact?	Oplosbaar?	Grote regionale verschillen?
Sterfte door infrastructuur (verkeersslachtoffers, aanvaringen opgaande bouwsels, incl. windturbines +hoogspanningsmasten en -leiding) (FD5): Jaarlijkse sterfte agv wegverkeer ligt op 25%. Versnippering van leefgebied	H	Ja	Het knelpunt speelt in heel Nederland, in de Randstad is het nog groter
Natuur- en landschapsbeheer (beheermaatregelen) FT1: Door afwezigheid van dekking agv te intensief maaien wordt leefgebied ongeschikt	H	Ja	
Bijvangst en incidenteel doden (als gevolg van vis- en jachtactiviteiten) (G12): Onbedoelde bijvangst bij exotenbestrijding en in visfinken.	M	ja	Visfinken zijn nog nergens beschermd behalve in NW Overijssel. De vangst van exotische kreeften speelt vooral in het westen van het land. De vangst van beverrat en muskratten zal zich in de toekomst meer gaan beperken tot nabij de Duitse grens.
Verontreiniging (lucht, bodem, water) pesticiden (FA3): Te hoge gehalten moeilijk afbreekbare organische verontreinigingen (PCB's en PAK's)	?	Moeilijk/Nee	Ja, in geïsoleerde gebieden is de verontreiniging laag, in gebieden waar de waterbodem lang onder invloed heeft gestaan van verontreiniging is een grotere laag verontreiniging ontstaan
Verstoring door aanwezigheid (recreatie, honden, scheepvaart, vliegbewegingen) (FD1): Verstoring van rust door honden en mensen. Onvoldoende aanwezigheid van oevers die over land moeilijk bereikbaar zijn, o.a. eilandjes en dichte doornstruiken	H	Ja	
Andere drukfactoren (FX): te hoge harde oevers	M	Ja	
Andere drukfactoren (FX): Onvoldoende genetische variatie in Nederlandse populatie	M	Ja	Oplossing ligt vooral in maatregelen in buurlanden

Maatregelen

- Aanwijzen beschermde gebieden Habitatrictlijn
- Faunavoorzieningen bij verkeerskruisingen die knelpunt vormen voor otters
- Beperken bijvangst (van otter) in visserij en exotenbestrijding
- Onderzoek naar oorzaken van de trage kolonisatie van het rivierengebied
- Monitoren genetische variatie, besluiten over bijplaatsing
- Instellen gefaseerd maaibeheer waar mogelijk, aanbrengen van alternatieve holten onder bruggen waar geen gefaseerd maaibeheer mogelijk is.
- Zorgen voor voldoende aanwezigheid van oevers die over land moeilijk te bereiken zijn, o.a. eilandjes

Regionale verschillen

Het westen en zuiden van Nederland hebben vooral een opgave voor het vergroten van de aanwezigheid van de otter (de otter in hun gebied krijgen). Het noorden en oosten hebben vooral een opgave om de otter te behouden, de verspreiding te vergroten en de populatie te ecologisch gezien te verbinden met de Pools-Duitse populatie.

Kennisleemtes

- Oorzaak dat de kolonisatie van het rivierengebied traag verloopt

2. Beoordeling haalbaarheid landelijke opgave

Het verschil tussen de huidige toestand en de gunstige SvI is redelijk groot, maar zeker haalbaar. Maatregelen zoals het aanleggen van faunavoorzieningen kunnen vaak worden meegenomen in de langjarige planning van civiele werken. In het noorden en oosten van Nederland is bewezen dat maatregelen voor otter voldoende werken en ook door andere soorten worden gebruikt.

Een gunstige SvI moet voor 2030 haalbaar zijn en daarna in stand kunnen worden gehouden naar 2050.

3. Advies landelijk doelen

Tussendoelen 2030:

Realisatie gunstige staat van instandhouding

Landelijk doel 2050:

Behoud gunstige staat van instandhouding

IV. Regionale opgave

De voortouwnemers voor de regionale opgave zijn Rijkswaterstaat, provincies, waterschappen en het Ministerie van LNV.

Rijkswaterstaat

- Faunavoorzieningen bij kruisingen van Rijkswegen met waterwegen
- Voorkomen bijvangst van otter in visserij en bij bestrijding exoten (fuiken in Rijkswateren beschermen)
- Te steile oevers van grote kanalen passeerbaar maken
- Mogelijkheid: aanbrengen alternatieve holten onder bruggen

Provincies

- Faunavoorzieningen bij kruisingen van provinciale wegen met waterwegen
- Monitoren genetische variatie, besluiten over bijplaatsing
- Voorkomen bijvangst van otter in visserij en bij bestrijding exoten (eisen stellen aan middelen)
- Besluiten over bijplaatsing
- Mogelijkheid: aanbrengen alternatieve holten onder bruggen

Specifiek provincie Gelderland

- Onderzoek naar oorzaken van de trage verbreiding van de otter in het rivierengebied

Waterschappen

- Faunavoorzieningen bij wegen, kunstwerken en gemalen
- Instellen gefaseerd maaibeheer waar mogelijk
- Voorkomen bijvangst van otter in visserij en bij bestrijding exoten (eisen stellen in visvergunningen)

- Mogelijkheid: aanbrengen van alternatieve holten onder bruggen

LNv

- Aanwijzen beschermde gebieden Habitatrichtlijn
- Monitoren genetische variatie van de landelijke populatie

Aandeel binnen en buiten beschermde gebieden:

Het aantal otters dat leeft in Habitatrichtlijngebieden maakt 55% uit van de totale populatie in Nederland van circa 450 volwassen dieren. Het aantal otters dat leeft in Natura2000-gebieden maakt 65% uit van de totale populatie in Nederland. Daarmee is de dekking van Habitatrichtlijngebieden niet voldoende voor de otter (Sparrius, 2021).

Verdeling over provincies:

Tabel 4. Aantal unieke genetische profielen van otters in de verschillende provincies op basis van DNA-materiaal in spraints en in doodvondsten verzameld tussen 1 oktober 2019 en 31 maart 2020. Bron: Kuiters et.al., 2020.

Provincie	Minimale populatie omvang (aantal)
Overijssel	132
Fryslân	105
Flevoland	20
Drenthe	53
Groningen	2
Gelderland	9
Zuid-Holland	6
Utrecht	1
Totaal	328

Belangrijkste gebieden waar de soort voorkomt (die in aanmerking komen als Natura 2000-gebied):

Het voorstel voor de belangrijkste gebieden waar de soort voorkomt is gegeven in Sparrius et.al., 2021 (tabel 5) in opdracht van LNv.

Tabel 5. Aantallen otters in de winter van 2019/2020 per Natura 2000-gebied met (minimaal) 10 jaar bestendig gebruik in 2023 (Bron: Sparrius, 2020, Kuiters et al., 2020).

Nr	Natura 2000-gebied	Minimale populatie omvang (aantal)	Maximale populatie omvang (aantal)	(Verwacht) jaartal met 10 jaar bestendig gebruik
35	De Wieden	78	86	2012
34	Weerribben	30	33	2012
18	Rottige Meenthe & Brandemeer	12	13	2012
13	Alde Feanen	11	15	2019
38	Rijntakken	9	13	2018
10	Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o.	5	7	2019
37	Olde Maten & Veerslootslanden	4	5	2013
36	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	3	4	2018
39	Vecht- en Beneden-Reggegebied	4	6	2021
74	Zwarte meer	1	2	2021

9	Groote Wielen	4	6	2022
19	Leekstermeergebied	10	14	2023
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	4	6	2023
15	Van Oordt's Mersken	2	3	2023

Daarnaast wordt in alle overige Natura 2000-gebieden waar de soort voorkomt de soort opgenomen in het aanwijzingsbesluit, en is daar dus ook een doel voor de otter.

Het ging in 2020 om de volgende gebieden (Sparrius, 2020):

Tabel 6: Natura 2000-gebieden die in gebruik zijn door otter, peildatum 2020 (Bron: Sparrius, 2020, Kuiters et al., 2020).

Nr	Natura 2000-gebied
12	Sneekermeergebied
14	Deelen
29	Holtingerveld
11	Witte en Zwarte Brekken
72	IJsselmeer
75	Ketelmeer & Vossemeer
78	Oostvaardersplassen
8	Lauwersmeer
49	Dinkelland
23	Fochteloërveen
76	Veluwerandmeren
94	Naardermeer
20	Zuidlaardermeergebied
79	Lepelaarplassen
25	Drentsche Aa-gebied
95	Oostelijke Vechtplassen

V. Prioritering

Urgentie: Nee, er is geen achteruitgang van de populatie zonder aanvullende maatregelen.

Europese betekenis/relatief belang: aanzienlijk

Er is nog geen profielendocument beschikbaar voor de otter. In Schmidt (2017) staat geformuleerd hoe het relatieve belang van Nederland in de EU kan worden bepaald. Nederland heeft een wat minder dan evenredig aandeel in de Europese populatie. Met zo'n 450 otters kan worden gesteld dat de populatie otters in Nederland aanzienlijk is in Europa.

Conflicterende/samengaande doelen en beleidsopgaves:

Maatregelen die zorgen voor minder verkeersslachtoffers kunnen ook voor andere diersoorten gunstig uitpakken.

Prioriteit: laag

Literatuur

- Adams, A., R.-J. Bijlsma, G. Bos, S. Clerkx, J. Janssen, A. van Kleunen, W. Remmelts, N. van Rooijen, J. Schaminée, A.M. Schmidt, C. van Swaay & S. Wijnhoven (2019). Vogel- en Habitatrichtlijnrapportage 2019. WOt NM, Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- Dijkstra, V., E. Polman, E. van der Jagt, M. van Oene en T. van der Meij (2021). NEM Verspreidingsonderzoek Bever en Otter. Zoogdiervereniging, Nijmegen.
- Kuiters, A.T., D.R. Lammertsma, H.A.H. Jansman & H.P. Koelewijn (2011). Status van de Nederlandse otterpopulatie na herintroductie. Kansen voor duurzame instandhouding en risico's van uitsterven. Alterra, Wageningen UR. Alterra-rapport 2262. 54 p.
- Kuiters, L., A. de Groot, D. Lammertsma, H. Jansman, J. Bovenschen, M. Laar & F. Niewold (2019a). Terug van weggeweest, de otter in Nederland. *De Levende Natuur* 120 (6): 238-241.
- Kuiters, A.T., G.A. de Groot, D.R. Lammertsma, H.A.H. Jansman, J. Bovenschen, M.C. Boerwinkel & M. Laar (2019b). Genetische monitoring van de Nederlandse otterpopulatie. Ontwikkeling van populatieomvang en genetische status 2018/2019. WOt-technical report 157. Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, Wageningen. 54 p.
- Kuiters, A.T., G.A. de Groot, D.R. Lammertsma, H.A.H. Jansman & J. Bovenschen (2020). Genetische monitoring van de Nederlandse otterpopulatie; Ontwikkeling van populatieomvang en genetische status 2019/2020. Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOt-technical report 188.
- Kuiters, A.T., G.A. de Groot, D.R. Lammertsma, H.A.H. Jansman & J. Bovenschen (2021). Status van de Nederlandse otterpopulatie: genetische variatie, mortaliteit en infrastructurele knelpunten in 2020. Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOt-technical report 211.
- Kuiters, A.T., R.J. Bijlsma, J.A.M. Janssen & A.M. Schmidt, m.m.v. S. Brasseur, D. Bekker, V. Dijkstra, R. Creemers, J. van Deijk, S. Geelhoed, A. Gmelig Meyling, R. van Grunsven, A.-J. Haarsma, M. La Haye, B. Koese, J. Kranenbarg, H. Limpens, J. Noordijk, J. Smit, L. Sparrius, E. Winter, I. Wynhoff (2024, in prep.). Geactualiseerde gunstige referentiewaarden voor populatieomvang en verspreiding van soorten van Bijlage II van de Habitatrichtlijn. Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOt-technical report XXX.
- Ottburg, F.G.W.A. & C.A.M. van Swaay (eds.) (2014). Habitatrichtlijnsoorten in Nederland. Gunstige referentiewaarden voor de populatieomvang en het range van soorten van bijlage II, IV en V van de Europese Habitatrichtlijn. WOt-rapport 124, Wageningen.
- Schmidt, A.M., A. van Kleunen, L. Kuiters, J.A.M. Janssen, R.J. Bijlsma, M. van Roomen en T. van Vreeswijk (2017). Advies over de Natura 2000-doelensystematiek en Natura 2000-doelen; Een oriënterende studie ter onderbouwing van de evaluatie van de Natura 2000-doelensystematiek en Natura 2000-doelen. Wageningen, Wageningen Environmental Research, Rapport 2779A.
- Sparrius L.B., E. van Norren, S. van Walsum, B. Koese & D.D. van der Hak (2020). Bestendig voorkomen van de habitatrichtlijnsoorten Otter, Drijvende waterweegbree en Brede geelgerande waterroofterver. Rapport 2020.37. Zoogdiervereniging, Nijmegen.
- Walter, J. (1989). De otter in perspectief; een perspectief voor de otter: herstelplan leefgebieden otter. Ministerie van Landbouw en Visserij. edepot.wur.nl/346931.
- Wijngaarden, A. van & J. van de Peppel (1970). De otter *Lutra lutra* (L.) in Nederland. *Lutra* 12: 1-70.